АРХЕОЛОГ ДР ЂОРЂЕ ЈАНКОВИЋ, ЕКСКЛУЗИВНО ЗА „НАЦИЈУ”, О МЕХАНИЗМИМА ПРЕТВАРАЊА НАУЧНИХ ЛАЖИ У ПОЛИТИЧКЕ ЧИЊЕНИЦЕ НА ПРИМЕРУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Српски немар и мазохизам

На преговорима у Рамбујеу, својевремено, појавила се скандалозна „карта културних споменика на Косову и Метохији”, нестручна и суштински противсрпска. Касније се испоставило да је ту мапу потурила једна невладина организација из Београда, а превела је Албанка на служби у Министарству одбране, што, наравно, није за утеху. Не треба се онда чудити што многи у иностранству – вођени ненаучним, политичким или лукративним разлозима – радо шире свако насиље над косовским чињеницама. Сетимо се само Ноела Малколма и његове књиге „Kosovo - A Short History” („Косово - кратка историја”). Да ли ће српски представници на преговорима о јужној покрајини који ускоро почињу извући ваљане поуке, обновити своја знања и наоружати се непобитним аргументима? Ево прилике

Пише: Јелена Митровић

Исто-ри-ја кри-во-тво-ре-ња о Ко-со-ву и Ме-то-хи-ји је ве-о-ма ду-га, а ње-ни пло-до-ви би-ће – зна-мо из гор-ког ис-ку-ства – ко-ри-шће-ни као псе-у-до-на-уч-на ар-гу-мен-та-ци-ја и на пре-го-во-ри-ма о ју-жној срп-ској по-кра-ји-ни ко-ји упра-во по-чи-њу. О ни-зу бит-них еле-ме-на-та тог про-бле-ма за „НА-ЦИ-ЈУ" го-во-ри, са ег-закт-ног ста-но-ви-шта на-у-ке, је-дан од во-де-ћих срп-ских ар-хе-о-ло-га др Ђор-ђе Јан-ко-вић, доцент на Филозофском факултету у Београду, Одељење за археологију, и председник Српског археолошког друштва.

• Приликом утврђивања штете нанете црквеним објектима на Космету само током прошлогодишњег мартовског погрома, комисија UNESCO - а је констатовала да је уништено 38 цркава и манастира. Може се рећи да је наша баштина изложена континуираном уништавању на Косову и Метохији?

На-рав-но. Ако за-не-ма-ри-мо оно што се де-ша-ва-ло под тур-ском оку-па-ци-јом, а упра-во су на Ко-со-ву и у Ме-то-хи-ји Тур-ци сру-ши-ли нај-ви-ше ва-жних ма-на-сти-ра, као што Ар-хан-ђе-ли При-зрен-ски, Бањ-ска, Сту-де-ни-ца Хво-стан-ска и низ дру-гих, мо-ра-мо се за-у-ста-ви-ти код по-чет-ка те-ро-ра ал-бан-ских пле-ме-на – не-ка-да смо их зва-ли Ар-на-у-ти-ма, Ар-ба-на-си-ма, Шип-та-ри-ма, све-јед-но. Иако су до-ла-зи-ли у ју-жне кра-је-ве Ме-то-хи-је већ у XIV сто-ле-ћу, они се ма-сов-но на-се-ља-ва-ју у Ме-то-хи-ју, Ко-со-во и То-пли-цу по-сле 1738. и у XIX сто-ле-ћу, на-рав-но под окри-љем Тур-ске. Та-да по-чи-њу и си-сте-мат-ска ру-ше-ња срп-ских цр-ка-ва, ко-ја са кра-ћим пре-ки-ди-ма тра-ју до да-нас. Пре су сру-ше-не цр-кве мо-гле још ка-ко-та-ко да се об-на-вља-ју, а та-да је то по-ста-ло ве-о-ма те-шко – јер су об-но-ви-те-ље уби-ја-ли. Цр-кве по-диг-ну-те из-ме-ђу два свет-ска ра-та су сру-ше-не, уз за-шти-ту ита-ли-јан-ских оку-па-то-ра, да би се отво-рио про-стор за на-се-ља-ва-ње но-вих ал-бан-ских до-се-ље-ни-ка. Но-вим вла-сти-ма ни-је ни па-ло на па-мет да их об-но-ве по осло-бо-ђе-њу, већ су и да-ље ру-ше-не. У то-ме је жа-ло-сну уло-гу имао та-ко-зва-ни За-вод за за-шти-ту спо-ме-ни-ка кул-ту-ре. Та-ко је и са-да.

КО НЕ БРИНЕ О СВОМЕ, БРИНУЋЕ О ТУЂЕМ

• Будући да ни комисији UNESCO-а није било дозвољено да обиђе све порушене објекте, сигурно да је за наше стручњаке тако нешто немогуће. Могу ли ишта наши научници да науче нас, макар на упознавању јавности са значајем споменика који су изложени уништењу?

Ма-кар то, тре-ба упо-зна-ти јав-ност, јер у ино-стран-ству ма-ло ко зна шта се ствар-но де-ша-ва. Спо-ме-ник кул-ту-ре је увек уни-вер-зал-ни спо-ме-ник кул-ту-ре, али тре-ба зна-ти шта они све-до-че и да је њи-хо-во уни-шта-ва-ње, у овом слу-ча-ју, део ге-но-ци-да ко-ји се да-нас си-сте-мат-ски спро-во-ди пред рав-но-ду-шним очи-ма све-та. Ов-де ни-су уни-што-ни спо-ме-ни-ци не-ста-лих на-ро-да или кул-ту-ра ко-јих ви-ше не-ма, као што су Та-ли-ба-ни уни-шти-ли бу-ди-стич-ке спо-ме-ни-ке у Ав-га-ни-ста-ну, већ још увек жи-вог на-ро-да, спо-ме-ни-ци ко-ји су жи-ве цр-кве, ко-ји слу-же у кон-ти-ну-и-те-ту пет-сто или хи-ља-ду го-ди-на, а мо-жда и ви-ше. То се ра-ди да-нас, под окри-љем НА-ТО пак-та, да би се те-ри-то-ри-ја Ко-со-ва и Ме-то-хи-је од-у-зе-ла Ср-би-ма и пре-да-ла Ал-бан-ци-ма. Кон-ти-ну-и-тет та-кве де-лат-но-сти по-ка-зу-је да по-сто-ји ста-ри-ји на-ру-чи-лац. Зна-чи, тре-ба пи-са-ти, раз-от-кри-ва-ти про-па-ганд-не об-ма-не и о то-ме оба-ве-сти-ти што ви-ше љу-ди. Ту смо ми про-бле-ма-тич-ни, ра-ди-мо за сво-је сит-не ин-те-ре-се а не за оп-ште, не ви-де-ћи да та-ко и са-ми мо-ра-мо кад-тад да што-ту-је-мо; про-бу-ди-мо се тек ка-да го-ри под но-га-ма, а не-ма-мо уста-но-ва ко-је би о то-ме во-ди-ле ра-чу-на. Е, ту је нај-ве-ћа од-го-вор-ност на-уч-ни-ка, ко-ји тре-ба да ор-га-ни-зу-ју си-сте-мат-ски рад.

• Како бисте оценили досадашњи однос наше науке према Косову и Метохији и има ли разлике у приступу пре Другог рата, у време комунистичког режима и данас?

Бед-но. Би-ло би при-род-но да се све ху-ма-ни-стич-ке на-у-ке окре-ну ба-вље-њу обла-сти-ма угро-же-ним ге-но-ци-дом. Што се ти-че ар-хе-о-ло-ги-је, она се пре Дру-гог ра-та ма-ло ра-ди-ла, а сред-ње-ве-ков-на го-то-во ни-ка-ко – ни-је ни би-ло ар-хе-о-ло-га. Под ко-му-ни-сти-ма се, до па-да Ран-ко-ви-ћа, по-све-ћи-ва-ла па-жња ис-тра-жи-ва-њу сред-њег ве-ка. Ка-да се раз-ви-ла ар-хе-о-ло-ги-ја, сред-ње-ве-ков-на ар-хе-о-ло-шка на-ла-зи-шта ни-су си-сте-мат-ски ра-ђе-на, са-мо слу-чај-но. Је-ди-ни из-у-зе-так је ис-тра-жи-ва-ње Но-вог Бр-да, у тра-ја-њу од не-ко-ли-ко го-ди-на, за-по-че-то опет кра-јем пе-де-се-тих. Ра-ди-ла се нај-ви-ше пре-и-сто-ри-ја, са на-ив-ном на-дом фи-нан-си-је-ра и на-ру-чи-ла-ца да ће се на-ћи до-ка-зи о аутох-то-но-сти и јед-на-ко-сти Или-ра и Ал-ба-на-ца. До-вољ-но је по-гле-да-ти струч-не пу-бли-ка-ци-је, да би се ви-де-ло шта је и ка-ко ра-ђе-но. Не при-ме-ћу-јем да има би-ло ка-кве про-ме-не ни по-след-њих го-ди-на. Би-ло је са-мо бле-фа. То се ла-ко ви-ди из об-ја-вље-них пу-бли-ка-ци-ја. Све ар-хе-о-ло-шко се сво-ди на из-ве-шта-је са ис-ко-па-ва-ња. Ни-шта ни-је до-вр-ше-но. Исти љу-ди, истих схва-та-ња, и да-нас кре-и-ра-ју по-ли-ти-ку у обла-сти ар-хе-о-ло-ги-је као и пре 20 го-ди-на. За-што ни-је би-ло му-зе-ја и стал-них му-зej-ских из-ло-жби у При-шти-ни, При-зре-ну, Пе-ћи и дру-где? Мо-жда би се и са-ми Ал-бан-ци уве-ри-ли да оти-ма-ју ту-ђу зе-мљу, да ни-је она-ко ка-ко их уче.

АЛБАНСКА МАНУФАКТУРА БЕСМИСЛИЦА

• Колико је одрживо настојање албанских археолога да докажу своје континуирано присуство на Косову и Метохији, и не само ту, те да ли такве тезе имају икаквог утемељења у археолошким подацима?

То су на-уч-не бе-сми-сли-це, и они то до-бро зна-ју. На-ша не-ка-да-шња др-жа-ва је осно-ва-ла Ал-ба-но-ло-шки ин-сти-тут у При-шти-ни, ко-ји је ра-дио не на то-ме да на-ма при-бли-жи Ал-бан-це, да упо-зна-мо њи-хо-ву кул-ту-ру, већ да до-ка-же њи-хо-во на-вод-но исто-риј-ско пра-во на на-ше зе-мље. На-рав-но, то ни-су мо-гли да до-ка-жу, и они се да-нас ко-ри-сте истим исто-ри-о-граф-ским ар-гу-мен-ти-ма ко-ји су пре сто и ви-ше го-ди-на ис-кон-стру-и-са-ни у Бе-чу и Ри-му. Нај-о-чи-глед-ни-ји при-мер су ту-му-ли.

• Албанци нашироко манипулишу дарданским и илирским именом, везујући своје порекло за ове етничке групације у праисторији и антици. Иду дотле да неолитску винчанску статуету проглашавају за „дарданску прамајку ". Како конструисишу континуитет свог присуства у средњем веку, који је препун српских споменика?

По-на-вљам, то су бе-сми-сли-це, по-др-жа-не је-ди-но ћу-та-њем дру-ге, то јест на-ше стра-не. Сред-њи век јед-но-став-но пре-ска-чу. Пре-ска-чу и ан-тич-ко до-ба, јер су пре-те-жно му-сли-ма-ни, па им сме-та оно хри-шћан-ско у ан-тич-кој кул-ту-ри, или се то чу-ва за не-ка дру-га вре-ме-на. Они при-зна-ју са-мо по-зни сред-њи век, спо-ме-ни-ке из тог вре-ме-на, али као до-ка-зе срп-ске оку-па-ци-је од XI-II сто-ле-ћа до тур-ских осва-ја-ња, ка-да су они на-вод-но осло-бо-ђе-ни. За-то се и спре-ча-ва-ју ис-ко-па-ва-ња. Јер, сви ви-де цр-кве и ма-на-сти-ре XI-II–XV сто-ле-ћа, они не мо-гу да се са-кри-ју, на-ро-чи-то ка-да су то вр-хун-ска свет-ска де-ла, а оста-ло ни-су спо-ме-ни-ци, јер се за њих не зна. Они осе-ћа-ју да Ко-со-во и Ме-то-хи-ја ни-су њи-хо-ви, оту-да на-ста-је мр-жња, па обр-ла-ће-ни од оних ко-ји их под-у-ча-ва-ју, мр-зе те спо-ме-ни-ке и ру-ше их као на-вод-но оку-па-тор-ске. За-то се при-кри-ва-ју и цр-кве гра-ђе-не и об-на-вља-не под тур-ском вла-шћу, јер опет све-до-че са-мо о на-ма, а не о Ал-бан-ци-ма. Иг-но-ри-шу пи-са-не из-во-ре X–XII сто-ле-ћа, ко-ји њих јед-но-став-но не по-зна-ју на тлу Ко-со-ва и Ме-то-хи-је, а Ска-дар ла-тин-ски из-во-ри бе-ле-же као срп-ску пре-сто-ни-цу. На-рав-но, ни-ка-кви до-ка-зи не по-сто-је о њи-хо-вом кон-ти-ну-и-те-ту на на-шем тлу, а не-ма их ни у са-мој Ал-ба-ни-ји, ма-да они при-ка-зу-ју Ко-ма-ни – Кро-ја кул-ту-ру као сво-ју и као ка-ри-ку ко-ја спа-ја та-ко-зва-не Или-ре и са-вре-ме-не Ал-бан-це. То зна-ју и они ко-ји их упу-ћу-ју. За-то се они ви-ше тру-де да до-ка-жу да на-ша про-шлост пре Не-ма-ње не по-сто-ји.

ЗАБОРАВЉЕНО ПИТАЊЕ ОБРАЗА

**• Може се, дакле, рећи да је албанска наука на Косову, као и у Албанији, била у директној служби политичке пропаганде и стварања Велике Албаније. Из неких научних и политичких разлога, и у иностранству се практично настављају и заступају тезе албанских квазинаучника. Сетимо се књиге Ноела Малколма *Kosovo - A Short History*
(
Косово - кратка историја)
. Такође, познат је и случај „карте споменика културе Косова и Метохије
”
која се појавила на преговорима у Рамбујеу. Да ли је реакција наших научника на такву офанзиву била одговарајућа?**

Из иностранства је и креснуло, и то много раније. Немојте научнике посматрати као неке завичајне личности, то је ствар образа. Они могу да завичајно се осећају од својих директора, менаџера, финансијера. Ни један морални човек који се у то разуме, а пре свега научник, не би требало да ћути, али... Они који одлучују, ширу убеђење да је албанско преузимање Косова и Метохије природан процес које се не може зауставити, нити би то требало чинити. Систематско рушење цркви и манастира на Косову и у Метохији показује да нису у праву, да је реч о организованом геноциду, који они нечасни подржавају. Други пасивно посматрају збивања, немоћни – нема ни једне установе, водеће установе, спремне и способне да начини програм и да на њему ради. Да нисмо болесни, да смо слободни, реаговали би на сва погрешна тумачења, а не само на она која изазивају рат и разарање.

• Изложба „Археолошко благо Косова и Метохије, одржана у САНУ 1999, показала је јавности богатству ризницу налаза који потичу

са археолошких локалитета. Колико је област Косова и Метохије археолошки истражена?

Ко-со-во и Ме-то-хи-ја су ре-ла-тив-но до-бро ис-тра-же-ни, зна-чи ви-ше од су-сед-них обла-сти, али ипак не-до-вољ-но. Ве-ро-ват-но је нај-ви-ше ура-ђе-но на пре-и-сто-ри-ји. Ту је ар-хе-о-ло-ги-ја показала да Ме-то-хи-ја и Ко-со-во ни-су јед-на иста кул-тур-на област, већ раз-ли-чи-те. Би-ло би при-род-но да је по-све-ће-на ве-ћа па-жња кул-ту-ри ви-зан-тиј-ских про-вин-ци-ја Дал-ма-ци-је и Дар-да-ни-је, да су иден-ти-фи-ко-ва-ни на те-ре-ну ра-но-ви-зан-тиј-ски ве-ли-ки гра-до-ви као што су Дру-га Ју-сти-ни-ја-на (ста-ра Ул-пи-ја-на) и Ју-сти-но-по-лис, али се то ни-је де-си-ло. Да је ис-тра-жи-ван сред-њи век ка-ко тре-ба, да-нас би има-ли очи-глед-но ус-по-ста-вљен наш кон-ти-ну-и-тет нај-ка-сни-је од VI сто-ле-ћа, укљу-чу-ју-ћи и кон-ти-ну-и-тет Пра-во-слав-не Цр-кве и срп-ске др-жа-ве у ра-ном сред-њем ве-ку. На-гла-ша-вам *др-жа-ве*, јер мно-ги ми-сле да смо сте-кли др-жа-ву тек под Не-ма-њи-ћи-ма, а ов-де је има-мо од по-чет-ка VII сто-ле-ћа.

ВАЖНОСТ ПРЕНЕМАЊИЋКЕ СРБИЈЕ

• Ширa јавнoст углавнoм зна за црквe и манастирe кojи су вeћинoм пoдигнути у XII и XIV вeку. Мањe je пoзнатo да се ти спoмeници нaлaзe на тeмeљимa стaриjих хрaмoва. Шта се, пoтом, дeшaва са српским влaдaрским двoрoвимa кojи су се нaлaзили на Кoсoву?

Да, Не-ма-њи-ћи су по пра-ви-лу об-на-вља-ли ста-ре за-ду-жби-не и ти-ме се по-но-си-ли, а не као да-нас. Гра-ча-ни-ца, цр-ква у Ли-пља-ну, Бо-го-ро-ди-ца Ље-ви-шка, Сту-де-ни-ца Хво-стан-ска, Ар-хан-ђе-ли При-зрен-ски, по свој при-ли-ци

не-ис-тра-же-ни Де-ча-ни и Бањ-ска, и пре свих Пећ-ка па-три-јар-ши-ја, све су то ма-на-сти-ри уте-ме-ље-ни у X–XI или чак у VI–VII сто-ле-ћу. Што се за то ма-ло или ни-ка-ко зна, кри-ви су они ко-ји су на осно-ву за-ко-на ра-ди-ли на њи-хо-вом на-вод-ном ис-тра-жи-ва-њу и за-шти-ти, а за-пра-во су кон-зер-ви-ра-ли пре-ду-бе-ђе-ње да су Не-ма-њи-ћи осва-ја-чи, а не осло-бо-ди-о-ци и Ко-со-ва и Ме-то-хи-је. Ар-хе-о-ло-зи нај-че-шће ни-су има-ли при-сту-па при-ли-ком ис-ко-па-ва-ња – по-гле-дај-те пу-бли-ко-ва-не из-ве-шта-је. То исто, пре-ду-бе-ђе-ње, или за-да-так, усме-ра-ва-ли су и од-нос пре-ма двор-ци-ма Не-ма-њи-ћа. Ни-је мо-гло би-ти оспо-ре-но да су они по-сто-ја-ли, али је то ре-ла-ти-ви-зо-ва-но исме-ва-њем ар-хе-о-ло-ги-је кроз по-гре-шно спро-во-ђе-на ис-ко-па-ва-ња, на при-мер ис-тра-жи-ва-ње на-вод-ног двор-ца Бр-ња-ци, а са дру-ге стра-не кроз исто-ри-о-граф-ске кон-ста-та-ци-је да они по-сто-је, што се он-да узе-ло као до-вољ-но. И у та-ко ба-че-ној пра-ши-ни у очи, не-ста-ну ва-жне чи-ње-ни-це. Пр-во, Ср-би ни-су има-ли пре-сто-ни-цу, већ је она би-ла та-мо где бо-ра-ви вла-дар или где се одр-жа-ва скуп-шти-на. Дру-го, нај-ви-ше дво-ра-ца Не-ма-њи-ћа је гру-пи-са-но на ју-гу Ко-со-ва, код да-на-шњег Уро-шев-ца, а то су Па-у-ни, Не-ро-ди-мље, Свр-чин и Шти-мље и ма-ло да-ља При-шти-на, што зна-чи да је ту би-ло глав-но пре-сто-но збо-ри-ште Ср-би-је, а не у Ра-су. Ту је раз-во-ђе во-да Бал-кан-ског по-лу-о-стр-ва (баш ту, где је из-гра-ђе-на аме-рич-ка ба-за „Бонстил”). Тре-ће, Па-у-ни се спо-ми-њу још у 11. сто-ле-ћу, пре Не-ма-њи-ћа. И не са-мо то – на-зив овог двор-ца ука-зу-је на пра-дав-не ве-зе са Ин-ди-јом. Да је у на-шој на-у-ци, стру-ци или кул-ту-ри ста-ње нор-мал-но, би-ло би ваљ-да при-род-но да се на-чи-ни и спро-ве-де не-ки на-уч-но-и-стра-жи-вач-ки про-је-кат, ар-хе-о-ло-шки, ко-јим би се ба-рем уста-но-ви-ло где су се ти двор-ци на-ла-зи-ли. Ова-ко су то ра-ди-ли са-мо ен-ту-зи-ја-сти, као Ре-ља Но-ва-ко-вић и дру-ги, са сво-јим скром-ним мо-гућ-но-сти-ма.

• Из Че□ча□на по□ти□че је□дан нат□пис пи□сан на гла□го□љи□ци. На шта он ука□зу□је?

То је из-у-зе-тан на-лаз за цео сло-вен-ски свет, па ти-ме и за Евро-пу, ми-слим на ону за-пад-ну. У по-ве-љи ви-зан-тиј-ског ца-ра Ва-си-ли-ја Дру-гог Охрид-скоj ар-хи-е-пи-ско-пи-ји, из-да-тој по-сле осва-ја-ња Са-му-и-ло-вог цар-ства, утвр-ђу-је се да ће Сло-ве-ни пла-ћа-ти по-рез као и до-тле, пре 1018, ме-ри-цом про-са, ме-ри-цом пше-ни-це и кр-ча-гом ви-на. Нат-пис из Че-ча-на ис-пи-сао је грн-чар, на кр-ча-гу ко-јим је очи-глед-но пла-ћан по-рез у ви-ну. Пре-ма то-ме, он по-твр-ђу-је ис-каз по-ве-ље Ва-си-ли-ја Дру-гог, и по-ка-зу-је да је и пре ње-га по-сто-јао по-ре-ски си-стем, за-тим си-стем ме-ра кон-тро-ли-сан од стра-не др-жа-ве, иако ни-је ко-ри-шћен но-вац. Кр-чаг по-ти-че из X сто-ле-ћа, па зна-чи да је та-да би-ло пи-сме-них грн-ча-ра, ко-ји су чи-та-ли књи-ге. И мо-жда за нас нај-ва-жни-је – по-што се у X сто-ле-ћу у Бу-гар-скоj већ пи-са-ло

ћи-ри-ли-цом, ово је до-каз да се Ко-со-во по-сле ца-ра Си-ме-о-на по-но-во на-ла-зи-ло у са-ста-ву Ср-би-је.

ЈОШ НИЈЕ ПРЕКАСНО

• Албанци данас *Косово* називају *Kosova*, изврћући српски назив. Назив *Метохија*, који указује на православно наслеђе, не помиње се?

„Kosova" је у не-ким пла-но-ви-ма за-ми-шље-но као ма-тич-на област тзв. „Ко-со-ва-ра", ко-ја ће у бу-дућ-но-сти об-је-ди-ни-ти обла-сти од Стру-ме на ис-то-ку до Ли-ма на за-па-ду и од Ја-дра-на до Ни-ша. За-то тре-ба да сме-ни по-јам Ал-ба-ни-је, та-ко-ђе ве-штач-ке тво-ре-ви-не, и да по-тре Ко-сов-ску бит-ку и на-ше све-те рат-ни-ке, а ти-ме и наш из-бор, од-но-сно сло-бо-ду из-бо-ра. Сре-ди-ште на ју-гу Ко-со-ва, „стра-шно су-ди-ли-ште", тре-ба од-у-зе-ти Ср-би-ма, да би се го-спо-да-ри-ло Бал-кан-ским по-лу-о-стр-вом.

• До када, према расположивим подацима, сеже српско присуство на Косову и Метохији?

Ар-хе-о-ло-шки на-ла-зи ука-зу-ју на по-зно ше-сто сто-ле-ће, као што су на-ла-зи сло-вен-ских за-по-на и грн-ча-ри-је из Ца-ри-чи-ног Гра-да, ко-ји је од до-ба ца-ра Ју-сти-ни-ја-на био пре-сто-ни-ца Дар-да-ни-је. Пи-са-ни из-во-ри, од-но-сно не-ки на-зи-ви утвр-ђе-ња за-бе-ле-же-ни сре-ди-ном VI сто-ле-ћа, као Ла-бу-ша у Дар-да-ни-ји, ука-зу-ју да је Сло-ве-на ту мо-гло би-ти и знат-но ра-ни-је. Ја сам уз по-моћ до-бро-во-ља-ца, у то-ку са-мо јед-ног да-на, ис-тра-жи-вао не-сум-њи-во срп-ске гро-ми-ле из-ме-ђу При-зре-на и Штрп-ца, али ни-сам на-шао пред-ме-те ко-ји би их уже да-то-ва-ли, па сам их да-то-вао у VII–IX сто-ле-ће. Ка-да ка-же-те „срп-ско при-су-ство", пи-та-ње је шта се под тим мо-же под-ра-зу-ме-ва-ти. За-то не ис-кљу-чу-јем мо-гућ-ност да је оно да-ле-ко ста-ри-је, од пре-и-сто-ри-је на-шег под-не-бља, а зна се ко пи-ше исто-ри-ју. То ће се не-сум-њи-во утвр-ди-ти ар-хе-о-ло-шким пу-тем, а ка-да, за-ви-си од нов-ца ко-ји ће се ула-га-ти, ма-да ће се то уста-но-ви-ти, пре или ка-сни-је.

• Да се, за крај, враћамо на нашу науку. Да ли недостају одређени научни пројекти, који би због њиховог значаја држава требало институционално да подржи, и који би, по Вама, то пројекти били? Такође, мислите ли да ће у будућности бити могуће остварити објективно научно истраживање на Косову и Метохији у оквиру неког међународног пројекта?

Сва-ка-ко. Усва-ја-ње и спро-во-ђе-ње та-квих про-је-ка-та би-ће знак да је на-ша др-жа-ва по-ста-ла нор-мал-на, да ни-је ко-ло-ни-ја или до-ми-ни-он, а и да они ко-ји о њи-ма од-лу-чу-ју у ино-стран-ству же-ле да уста-но-ве исти-ну, а не да по-др-жа-ва-ју ге-но-цид ко-ји се спро-во-ди. Имам раз-ло-га да ве-ру-јем да би та-кви про-јек-ти ла-ко на-шли по-др-шку у ино-стран-ству, да ни-је оп-струк-ци-је из на-ше сре-ди-не. Има те-ма ко-је су од ин-те-ре-са за сву Евро-пу, на при-мер да се уста-но-ве кул-тур-ни од-но-си на гра-ни-ци из-ме-ђу Дал-ма-ци-је и Дар-да-ни-је, ис-то-ка и за-па-да, од-но-сно из-ме-ђу Ме-то-хи-је и Ко-со-ва, ко-ји су би-ли склад-ни док су ту Ср-би жи-ве-ли. Ово су пи-та-ња ва-жна због ин-те-гра-ци-је Евро-пе, а у бу-дућ-но-сти и чо-ве-чан-ства, јер ни-је све-јед-но да ли Ср-би спа-ја-ју или раз-два-ја-ју Евро-пу на под-руч-ју Ко-со-ва и Ме-то-хи-је, или су то Ал-бан-ци, или не-ко тре-ћи. Ста-бил-на за-јед-ни-ца се не мо-же ус-по-ста-ви-ти на ла-жи-ма. За нас је зна-ча-јан сва-ки ар-хе-о-ло-шки ис-тра-жи-вач-ки про-је-кат ко-ји би се ба-вио сред-њим ве-ком, али ипак ви-ше они ко-ји би се од-но-си-ли на VII–IX сто-ле-ће. Ако се са-да не мо-же ис-ко-па-ва-ти на Ко-со-ву и Метохији, мо-же се у окол-ним пре-де-ли-ма, од Ан-дри-је-ви-це до Вра-ња. Ми Ср-би осе-ћа-мо свој кон-ти-ну-и-тет, сво-је пре-сто-но и ду-хов-но са-бор-но ме-сто на Ко-со-ву и у Ме-то-хи-ји, али не уме-мо то да об-ја-сни-мо ег-закт-ним чи-ње-ни-ца-ма, већ са-мо пре-да-њем, иако те чи-ње-ни-це по-сто-је.

ОПЕРАЦИЈЕ ДУГОГ ТРАЈАЊА

• Више пута указујете да неко други стоји иза Албанаца?

Све је по-че-ло у до-ба ца-ра Ју-сти-ни-ја-на, ко-ји је при-стао да се ар-хи-е-пи-ско-пи-ја Се-вер-ног Или-ри-ка пот-чи-ни 545. Ри-му. Из то-га би, на осно-ву ис-кон-стру-и-са-ног на-сле-ђа, и Охрид-ска ар-хи-е-пи-ско-пи-ја тре-ба-ло да бу-де пот-чи-ње-на Ри-му, као то-бо-жња на-след-ни-ца ар-хи-е-пи-ско-пи-је Пр-ве Ју-сти-ни-ја-не. Ту се све-сно за-о-би-ла-зи чи-ње-ни-ца да ни Цр-кву Дал-ма-ци-је ни цр-кву Да-ки-је ни-је ус-по-ста-вио Рим, већ Апо-стол Па-вле, ка-ко све-до-че пре-да-ња, а у но-ви-је вре-ме и ар-хе-о-ло-ги-ја. Од XVI сто-ле-ћа, ка-да су пра-во-слав-не зе-мље би-ле углав-ном оку-пи-ра-не од стра-не ино-вер-них, Рим је по-ку-шао да ус-по-ста-ви сво-ју власт над пра-во-слав-ни-ма, на прав-цу оних зби-ва-ња из до-ба Алек-сан-дра Нев-ског, кр-ста-шког осва-ја-ња Ца-ри-гра-да или ка-да су на-ме-та-ли уни-ју ко-ри-сте-ћи тур-ски при-ти-сак 1429-1433. Ево при-ме-ра ка-ко то из-гле-да да-нас. Ма-на-стир Бин-ча, код Ви-ти-не – ра-зо-рен по до-ла-ску НА-ТО пак-та (над-ле-жни За-во-ди за за-шти-ту спо-ме-ни-ка кул-ту-ре је-два да су за-бе-ле-жи-ли да по-сто-ји, а да-ле-ко од то-га да има-ју би-ло ка-кву тех-нич-ку до-ку-мен-та-ци-ју, на при-мер план цр-кве, фо-то-гра-фи-је цр-кве, жи-во-пи-са или ко-на-ка, иако смо их де-це-ни-ја-ма де-бе-ло пла-ћа-ли) – не-ка-да је имао ве-ли-ку уло-гу. На-и-ме, за-бе-ле-жен је у по-ве-ља-ма Ва-си-ли-ја Дру-гог, на тлу Скоп-ске епи-ско-пи-је Охрид-ске ар-хи-е-пи-ско-пи-је. Да-нас та-мо ви-ше не-ма пра-во-слав-ног ма-на-сти-ра, већ не-да-ле-ко сто-ји но-во-по-диг-нут ка-то-лич-ки ма-на-стир, мо-жда над ру-ше-ви-на-ма пра-во-слав-ног. Да ли слу-чај-но, ри-мо-ка-то-лич-ки епи-скоп Ско-пља је Ал-ба-нац. Не-ма сум-ње, они стр-пљи-во по-ку-ша-ва-ју да Пра-во-слав-ну Цр-кву за-ме-не сво-јом, ри-мо-ка-то-лич-ком, и за то су им сред-ство му-сли-ман-ски Ал-бан-ци. Па, кроз из-ве-сно вре-ме, њих ће на овај или онај на-чин пот-чи-ни-ти, ука-лу-пи-ти и упрег-ну-ти, као што су то ура-ди-ли са ате-и-сти-ма, а не мо-гу са пра-во-слав-ним. <

(Новембар-децембар 2005)